

JASZCZORKA (72) *sb f*

jaszczorka (52), **jaszczurka** (20); *jaszczorka BartBydg* (3), *FalZioł* (13), *MiechGlab*, *RejPs* (2), *RejWiz* (2), *OrzList* (2), *BielKron* (3), *RejAp* (2), *RejPos* (7), *HistLan*, *RejZwierc* (2), *BielSpr* (2), *StryjKron*, *ReszList*, *KochPieś*, *WujNT*, *KlonWor*; *jaszczurka Mymer*¹, *RejKup*, *GroicPorz* (4), *Leop*, *ReszPrz*, *Calep* (6), *SkarKaz*; *jaszczorka* : *jaszczurka Murm* (1 : 2), *Mącz* (4 : 2) *SienLek* (2 : 1).

Oba a jasne, o pochylone.

sg *N* *jaszczórka* (35). ◇ *G* *jaszczórki* (5). ◇ *D* *jaszczórce* (5). ◇ *A* *jaszczórkę* (5). ◇ *I* *jaszczórką* (3). ◇ *V* *jaszczórko* (1). ◇ *pl N* *jaszczórki* (8). ◇ *G* *jaszczórek* (2). ◇ *D* *jaszczórkąm* (1). ◇ *A* *jaszczórki* (3). ◇ *I* *jaszczórkami* (3). ◇ *L* *jaszczórkách* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. zool. *Lacerta agilis* (L.) (Rost); *niewielki gad z grupy łuskowych bardzo ruchliwy, a także inne gady łuskokóre jadowite, np. różne odmiany węży; lacerta Murm, Mymer*¹, *Mącz, Calep, Cn; vipera Murm, BartBydg, Mącz, Calep, Cn; echidna Murm, BartBydg, Calep, Cn; lacertus Murm, Mącz, Cn; ophiomachus Murm, BartBydg; natrix Mącz* (71) : *Murm* 41, 95, 102; *Mymer*¹ 26v; *BartBydg* 45b, 102b, 171; *IAłzczorka iefth robak o czwor nog/ Ogon y ięzyk wężowi podobny/ farby zieloney, pod brzuchem żółtey. FalZioł* IV 15a; +4a, *3c, I 41d, 55a, IV 15a (10); *MiechGlab* **; *iałzczurká fámiec gdyfy s fámicą fchodzi/ głowę fwoię w iey vftá włoży/ którą potym fámicą w sobie vgryzie GroicPorz* 113, 112v, 113 [2 r.]; *Ni Iálzczorká/ áni Wąż/ ani włyfcy Smocy/ Nie mogą nie vczynić/ bez they Boskiey mocy. RejWiz* 110v, 109; *Leop* *A3v; *OrzList* i2v; *BielKron* 335, 441v; *Chalcidix vel Chalcidis, genus lacertae, Yálzczorká nieyáka. Mącz* 50d, 71a, 181c, 352c, 498c; *gdy byđło zdycha/ [...] nápal iálczurek w gárncu ná popiół/ zmiéłzay go z sółą/ á ftháwiay to przed byđłem niechay byđło liże. SienLek* 191, 157v, I65v; *Izali iefť ktory ociec zyemfki ták zły/ áby mógl podać fynaczkowi fwoiemu profzácemu miálto chlebá kámień/ á miálto ryby iálzczorkę? RejPos* 345, 175v, 256, Ooo2v; *Co fie działo onym Apoštołom fwiętym miłofnikom Pánfkim/ że ie wiązano/ biczowano/ iálzczorki ie kąfały/ ścinano/ krzyżowano/ żywo łupiono. RejZwierc* 152v, 10v; *StryjKron* 110; *ReszList* 182; *by namniéy rufzyły Iálczórki krzakiem/ tá fye duřá [Neta] złęknie/ Aż od boiáźni ná źiemii przyklęknie. KochPieś* 13; *Calep* 347b, 576a, I127a; *WujNT Act* 28/3; *Iák v frogiey Meduzy Phorkufowey corki/ Miálto włofow żywe fię kręciły iálzczorki KlonWor* 6.

W charakterystycznych połączeniach: jaszczorka szkodliwa, szpetna, wielka; jaszczorka bazyli szek, wąż (albo, i) jaszczorka (5).

W porównaniach (12): *FalZioł* IV 38c, 39d [2 r.]; *RejPs* 85v, 207v; *Kořmus v kazuie Pawłowi [...] Weyczie czofzczij podobnego K jaćurkąm wypadło z niego [z kupca] RejKup* R; *My też kwoli thym nieprzyiaćielom duř náłznych/ [...] przyftániemy ku tym [...] kthorzy Fundatorá fwego iáko iálzczorká mátkę fwą zágrzyli OrzList* h4; *RejAp* 192y [2 r.]; *RejPos* 221v; *ReszPrz* 61; *Calep* 939a.

W przeciwstawieniu: »ludzie ... jaszczorki« (1): *A iefliż fą gdzie tácy [źli] fynowie y corki/ Wierzę iż nie fą ludzie lecz práwe iálzczorki. HistLan* B3.

Wyrażenia: »jadowita, śmiertelna jaszczorka« [szyk 3 : 1] (3 : 1): *A tu rozumiey kogo tu Pan fprzećiwnemi sobie álbo niewierniki fwemi á práwie iádowitemi iálzczórkami zowie. RejAp* 192v; *A*

gdy dáley będyełz czedł żywot y fprawy iego [*Gamalijela*]/ znaydzyełz [...] iáko go ony śmiertelne iáłzczorki kąfály/ iáko bywa! w rozmáithych nawáłnościach morfkich *RejPos* 286, 221v; *ReszPrz* 61.

Zestawienia: »jaszczorka z cielęcą głową« (1): W źiemi Chynchital ieft gorá ná ktorey miedzy innemi dziwy ieft też rodzaj iáłzczerek z cielęcemi głowámi/ ktore zowiemy Sálomendry. *BielKron* 269.

»jaszczorka miedzy płoty mieszkajúca« (1): Saura – Iafzczurka miedzi płoti miełzkaiaca. *Calep* 949a.

»wodna jaszczorka« = *natrix L. (Rost)*; *zaskroniec* (1): *Natrix*, Wodny wąż álbo yáłzczurká. *Mącz* 242b.

»jaszczorka zielona« (1): *Colotos, vel Colotes – Aristotéli lacertae genes est, quod Latini Stellionem vocant [...]* Iafzczurka zieloną. *Calep* 218a.

W przen (1) : Iełzczeć P. Bog/ mowił Moyzełz/ nie dał odpocznienia: ielzcześ ná pułczy miedzy wężmi y iáłzczurkámi: ielzcześ pod płáchciánemi domki ná źiemi *SkarKaz* 551a.

Przen: O zlej kobiecie (1) : (*marg*) Przekłęcie niewiáłty zley. (–) O nędzna świnio/ o márna iáłzczorko/ izafzby tobie nie lepiej słuchác a odnośic ná łobie ty święte słowá á obietnice Pána łwoiego [...] niżli [...] thy márne przezwiłká iego/ y ty łrogie przekłectwá od niego. *RejPos* 175v.

a. *Wyobrazenie plastyczne jaszczurki* (1) : zowá ie [*działa ku strzelaniu*] od łwych znákw/ iáko ná ktorym známię łtoi wyláne/ iefli Iáłzczorká ná nim łthoi wylána/ tedy Iáłzczorká zowá *BielSpr* 74v.

2. *Nazwa działa* (1) : *BielSpr* 74v cf **1. a.**

Cf **JASZCZOR**, **JESZCZERZYCA**